

YOSHLAR VA STARTAP IQTISODIYOTI: O‘ZBEKISTONDAGI IMKONIYATLAR

NIYAZOVA XILOLA

Kirish

XXI asr – innovatsiyalar, texnologiyalar va kreativ iqtisodiyot asri sifatida tavsiflanadi. Bugungi global iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan segmentlaridan biri bu — **startap iqtisodiyoti**dir. Startaplar yangi g‘oyalarni tezkor sinab ko‘rish, texnologik yechimlar ishlab chiqish va bozorga tez chiqish orqali iqtisodiy o‘shni jadallashtiradi.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda yoshlar orasida startap faoliyati va tadbirkorlikka qiziqish sezilarli darajada oshdi. Bunga davlatning yoshlarga oid siyosati, IT-parklari, inkubatsiya va akseleratsiya dasturlari, xorijiy investorlar bilan hamkorlik dasturlari ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Yoshlar startap iqtisodiyotida eng faol qatlam bo‘lib, ular yangi texnologiyalarni tez o‘zlashtiradi, kreativ fikrlash qobiliyatiga ega va global bozor talablarini yaxshi his qiladi.

1. Startap iqtisodiyotining mohiyati va yoshlar uchun ahamiyati

Startap iqtisodiyoti – bu qisqa vaqt ichida yangi, innovatsion mahsulot yoki xizmat ishlab chiqarishga asoslangan iqtisodiy faoliyat turi bo‘lib, uning o‘ziga xos xususiyati yuqori risk va yuqori rentabellik imkoniyatidir. Yoshlar uchun startap iqtisodiyoti quyidagi afzalliklarni beradi:

1. O‘z g‘oyasini amalda sinash imkoniyati – Startaplar yoshlarning ijodiy fikrlarini real biznesga aylantirishga xizmat qiladi.

2. Moliyaviy mustaqillik – Muvaffaqiyatli startap o‘z egasiga doimiy daromad manbai yaratadi.

3. Moslashuvchan ish rejimi – Startaplar odatda qat’iy byurokratik cheklovlardan holi bo‘lib, erkin ish muhitini ta’minlaydi.

4. Tez rivojlanish – Startap faoliyati yoshlarni yangi bilimlar va ko‘nikmalarni tez o‘zlashtirishga majbur qiladi.

5. Global bozorga chiqish imkoniyati – IT va texnologik startaplar geografik cheklovlardan deyarli holi bo‘lib, butun dunyo bozorida raqobatlashishi mumkin.

2. O‘zbekistonda yoshlar startaplarini rivojlantirish imkoniyatlari

O‘zbekiston startap ekotizimining shakllanish bosqichida bo‘lsa-da, bu yo‘nalishda jadal o‘sh kuzatilmoqda. Yoshlarga berilayotgan imkoniyatlar quyidagilardan iborat:

- **IT-parklar va texnoparklar** – Toshkent va hududlarda IT-parklar faoliyat yuritmoqda, ularda yoshlar uchun ofis maydonlari, texnik infratuzilma, maslahat va marketing xizmatlari taqdim etiladi.

- **Davlat grantlari va imtiyozlar** – Yosh tadbirkorlar uchun startap loyihalariga moliyaviy ko‘mak va soliq imtiyozlari taqdim qilinmoqda.

- **Xalqaro hamkorlik** – Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya, Yaponiya va AQSh bilan startap almashinuv dasturlari yo‘lga qo‘yilgan.

- **Raqamli infratuzilma rivoji** – Internet qamrovi kengaymoqda, elektron to‘lov tizimlari takomillashmoqda, bu esa startaplar uchun muhim shartlardan biridir.

- **Yoshlar markazlari va inkubatorlar** – Universitetlar qoshida startap inkubatorlari tashkil etilib, talabalarning innovatsion loyihalari qo‘llab-quvvatlanmoqda.

Misol uchun, O‘zbekiston IT-park rezidentlari eksport daromadini 2022–2023 yillarda bir necha barobarga oshirib, xorij bozorlariga dasturiy ta‘minot va xizmatlar yetkazib bera boshladi. Bu yoshlar uchun katta motivatsiya manbaidir.

3. Yoshlar startaplarini rivojlantirishdagi asosiy muammolar

Imkoniyatlar bilan bir qatorda, bir qator muammolar ham mavjud:

1. **Moliyalashtirishning cheklanganligi** – Venchur kapital bozori endigina rivojlanmoqda, startaplar uchun dastlabki sarmoyani topish qiyin.

2. **Tajriba yetishmasligi** – Ko‘plab yoshlar biznes yuritish va menejment bo‘yicha yetarli amaliy tajribaga ega emas.

3. **Bozor risklari** – Mahsulot yoki xizmat bozor talabiga mos kelmasligi mumkin.

4. **Huquqiy va tartibga solish masalalari** – Startaplar uchun maxsus huquqiy bazaning to‘liq shakllanmaganligi ba‘zan qiyinchilik tug‘diradi.

5. **Mentorlik tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi** – Tajribali mutaxassislar bilan muntazam hamkorlik imkoniyatlari cheklangan.

4. Taklif va tavsiyalar

Yoshlar startaplarini rivojlantirish uchun quyidagilar muhim:

- **Venchur kapital va grant tizimini kengaytirish** – Xususiy investorlarga soliq yengilliklari berish orqali startaplarga sarmoya jalb qilishni rag‘batlantirish.

- **Biznes-ta‘limni kuchaytirish** – Universitetlarda startap menejmenti, marketing va moliyaviy savodxonlik kurslarini keng joriy etish.

- **Mentorlik va networking tizimini rivojlantirish** – Muvaffaqiyatli tadbirkorlar va yosh startapchilar o‘rtasida tajriba almashish platformalarini tashkil etish.

- **Xalqaro integratsiyani kuchaytirish** – Yosh startaplarni xorijiy bozorlar va investorlarga olib chiqish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish.
- **Startaplar uchun “qulay muhit” yaratish** – Ro‘yxatga olish va litsenziyalash jarayonlarini soddalashtirish.

Xulosa

Yoshlar va startap iqtisodiyoti O‘zbekiston kelajagi uchun strategik ahamiyatga ega. Yoshlar – innovatsion fikrlash, texnologiyalarni tez o‘zlashtirish va yangi g‘oyalarni amalga oshirish bo‘yicha eng faol qatlamdir. Agar davlat, xususiy sektor va ta’lim muassasalari hamkorlikda qulay startap ekotizimini shakllantira olsa, O‘zbekiston nafaqat ichki bozorni rivojlantiradi, balki mintaqaviy va global startap markazlaridan biriga aylanishi mumkin.

Startap iqtisodiyoti yoshlar uchun nafaqat ish o‘rni, balki o‘z orzularini ro‘yobga chiqarish, jamiyatga foyda keltirish va iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo‘shish yo‘lidir.